

Knopek, Jacek

Polonia w walce o niepodległość i granice Polski 1914-1921

Dzieje Najnowsze 31/1, 221-223

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek Knopek

Bydgoszcz

Polonia w walce o niepodległość i granice Polski 1914-1921

80. rocznica odzyskania przez państwo polskie niepodległości po długich latach zaboru stała się przyczyną zorganizowania w wielu miejscach kraju konferencji i sympozjów naukowych. Doniosły wkład w dzieło mieli również Polacy zamieszkali poza granicami kraju; tej głównie kwestii zostało poświęcone spotkanie historyków i politologów, które odbyło się w Pułtusku 6-7 listopada 1998 r. Organizatorami konferencji była Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku oraz Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” Oddział Północnomazowiecki w Pułtusku.

Obrady podzielono na dwie części, a poza autorami referatów i komunikatów zostali na nie zaproszeni przedstawiciele innych środowisk naukowych w kraju, przedstawiciele Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” z prof. Andrzejem Stelmachowskim na czele, przedstawiciele Polonii świata oraz redaktorzy TV Polonia, rozgłośni polskiego radia i czasopism lokalnych.

Uczestników i gości przybyłych na konferencję uroczystie powitał prorektor WSH w Pułtusku, prof. Adam Koseski, który podkreślił doniosłość tego wydarzenia i rocznicy odzyskania przez państwo polskie niepodległości. On też był autorem pierwszego referatu: *Emigracja z ziem polskich w przededniu I wojny światowej*. W materiale przedstawiono najliczniejsze skupiska polonijne w Europie i na świecie. Prelegent podkreślił, iż Polacy swe rachuby na odzyskanie niepodległości opierali na Francji; z kolei największe skupiska polonijne znajdujące się na kontynencie amerykańskim mogły dopomóc w osiągnięciu tego ostatecznego celu. Na emigrację bardzo źle oddziaływały rozłamy dokonujące się wśród środowisk polonijnych, które niekorzystnie wpływały na kształtowanie się polityki mocarstw wobec sprawy polskiej w latach 1914-1921.

Prof. Tadeusz Radzik z UMCS w Lublinie omówił *Polonię w USA wobec niepodległości Polski i walki o granice II RP*, w którym to referacie stwierdził, że najliczniejsza wówczas Polonia w Stanach Zjednoczonych Ameryki liczyła ok. 2,5 mln ludności. Tworzące się od końca XIX w. swoiste getta polskie oddziaływały w pozytywny sposób na utrzymywanie się żywiołu polskiego oraz polskiego patriotyzmu. Z kolei przy każdorazowych wyborach prezydenckich i wyborach do kongresu ze skupiskami polonijnymi musieli się liczyć poszczególni politycy amerykańscy. Także Polacy w sile ok. 200 tys. żołnierzy zasilili w okresie I wojny światowej szeregi armii amerykańskiej. Prof. Wiesław Śladowski z UMCS w Lublinie podkreślił zasługi Polonii francuskiej w dziele odzyskania niepodległości w referacie *Polonia francu-*

ska wobec dążeń niepodległościowych Polaków w latach I wojny światowej. Skupiska polskie we Francji liczyły wówczas 20-25 tys. osób i tylko niewielka liczebnie kolonia paryska zaangażowała się czynnie w walce o niepodległość kraju. Dużym osiągnięciem było jednak utworzenie na tym terenie Armii Polskiej, która po upadku caratu w Rosji stała się symbolem odradzającego się państwa polskiego.

Doc. Janusz Szczepański z WSH w Pułtusku w referacie *Wychodźstwo polskie w Niemczech a walka narodu polskiego o niepodległość* scharakteryzował wkład Polonii i polskich robotników na terenie Niemiec w dzieło niepodległości. Stwierdził, że emigranci polscy w Niemczech brali czynny udział w tworzeniu się Armii Polskiej we Francji oraz brali udział w powstaniach w Wielkopolsce i na Śląsku. Doc. Edward Kołodziej z AAN w Warszawie przedstawił referat: *Polacy w Ameryce Łacińskiej wobec kwestii odrodzenia niepodległego państwa polskiego.* Prelegent zwrócił uwagę na fakt, iż niewolnictwo w Brazylii zniesiono w 1888 r., a już dwa lata później pojawili się tam pierwsi polscy emigranci, których chciano wykorzystywać do tych samych celów, co ludność murzyńską. Jako ostatni w pierwszym dniu obrad swój referat: *Stosunek Polonii greckiej do sprawy polskiej w latach 1914-1921* zaprezentował dr Jacek Knopek z WSP w Bydgoszczy. Zbiorowość polska na terytorium państwa greckiego liczyła w przededniu I wojny światowej niespełna 100 osób, a mimo to potrafiła ona również wnieść swój wkład, szczególnie w nawiązywaniu przyjaznych kontaktów między Polską a Grecją po zakończeniu I wojny światowej. Przedstawiciel kolonii polskiej w Atenach Zygmunt Mineyko jest w prostej linii dziadkiem byłego wieloletniego premiera greckiego Andreasa Papandreu.

W dyskusji po pierwszym dniu obrad głos zabrali: prof. Mieczysław Wrzosek (tworzenie się Armii Polskiej we Francji) i doc. Janusz Szczepański (wkład Legionów Polskich do dzieła niepodległościowego).

W drugim dniu obrad przewodnictwo sesji przejął prof. Tadeusz Radzik z Lublina. Pierwszy referat: *Emigracja polska w Szwajcarii wobec kwestii niepodległości* przedstawił prof. Jan Lewandowski z UMCS w Lublinie. Podkreślił, iż zbiorowość polska w tym kraju przed wybuchem I wojny światowej była stosunkowo niewielka; na studiach w uczelniach szwajcarskich przebywało też 300-400 studentów z Polski, ale kiedy wybuchła wojna młodzieży nie było w Szwajcarii, gdyż przebywała na wakacjach w domach rodzinnych. Jednakże niektórzy Polacy, jak Henryk Sienkiewicz czy Gabriel Narutowicz, stali się symbolami niepodległego państwa polskiego; dużą rolę odgrywała również prasa, która za pośrednictwem emigrantów informowała o sprawie polskiej w latach 1914-1921. Kolejny referat: *Polacy w Rosji wobec niepodległości Ojczyzny 1914-1920* miał przedstawić prof. Marek Szczepiński z Gorzowa Wielkopolskiego, ale referent nie zdołał przybyć na konferencję do Pułtuska. Z kolei prof. Mieczysław Wrzosek z Uniwersytetu Białostockiego scharakteryzował *Armię Polską we Francji*. Prelegent podkreślił, że armia ta liczyła nie 100 tys. żołnierzy, jak się powszechnie stwierdza, ale jedynie 68 433 osoby. Jej główny trzon stanowili Polonusi z USA, gdyż na miejscu nie miał jej po prostu kto tworzyć. Po trzymiesięcznej podróży przez Niemcy dotarła ona na ziemię polskie i 1 września 1919 r. weszła w skład armii państwa polskiego.

W kolejnych wystąpieniach doc. J. Szczepański z Pułtuska zobrazował działalność Komitetu Polskiego w Sztokholmie, doc. E. Kołodziej z Warszawy nakreślił funkcjonowanie organizacji polskich w Mandżurii w latach 1917-1920, z kolei dr Henryk Bartoszewicz z AGAD-u w Warszawie omówił temat: *Polacy w Rosji wobec niepodległości Rzeczypospolitej po upadku caratu*, gdzie głównym nurtem rozważań Autora był okres między wydarzeniami rewolucji lutowej i październikowej.

ŻYCIE NAUKOWE

W dyskusji i podsumowaniu obrad konferencji zabrali także głos: prof. M. Wrzosek w sprawie Armii Polskiej na Syberii, prof. W. Śladkowski, który podkreślił szczególne zasługi H. Sienkiewicza w Szwajcarii, dr J. Knopek w kwestii uczuć patriotycznych Polonii harbińskiej. Obrady podsumował dyrektor Domu Polonii w Pułtusku, miejsca, w którym odbywała się konferencja — dr Grzegorz Russak, informując zebranych, iż jest w posiadaniu 0,5 km akt poloników przywiezionych z całego świata, głównie z kontynentu amerykańskiego, które czekają na opracowanie.

Wśród uczestników konferencji i zaproszonych gości postulowano kontynuowanie takich spotkań w Pułtusku, gdyż była to druga tego typu konferencja w niewielkim, ale jakże prężnym naukowo i dydaktycznie ośrodku akademickim. W poprzednim roku zorganizowana tam konferencja nt. *Emigracja z ziem polskich w XX wieku — drogi awansu emigrantów* zaowocowała wydaniem publikacji książkowej już w ciągu sześciu miesięcy od momentu jej przeprowadzenia (*Emigracja z ziem polskich w XX wieku. Drogi awansu emigrantów*, pod red. A. Koseskiego, Pułtusk 1998). Publikacja książkowa z obecnej konferencji ma się ukazać na polskim i nie tylko rynku wydawniczym jeszcze szybciej.